

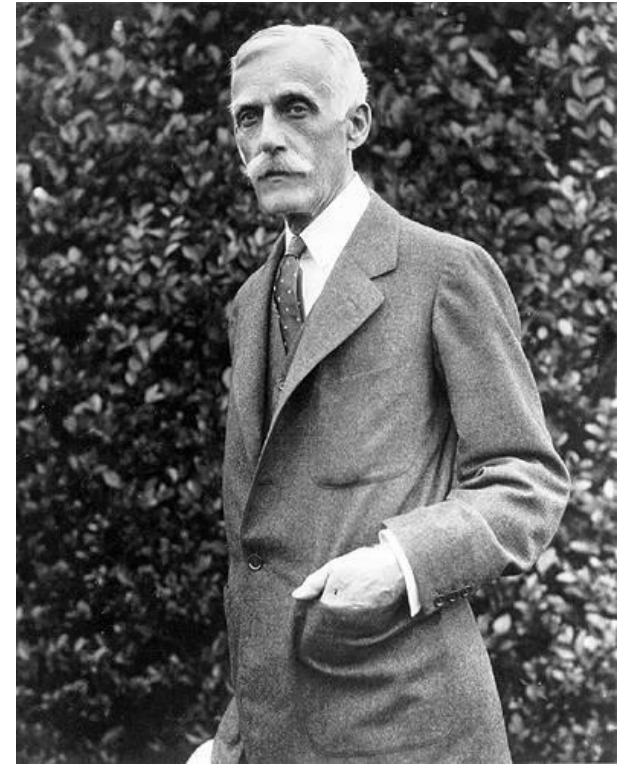
Wykład:

***Szara strefa, regulacje
a przestępstwa karno-skarbowe***

Andrew Mellon o podatkach

“Historia opodatkowania pokazuje, iż **podatki nadmierne nie są płacone**. Wysokie stawki w sposób nieunikniony wywierają presję na podatnika, zmuszając go do wycofania kapitału z produkcyjnych zastosowań i zainwestowania go w zwolnione z podatków papiery wartościowe lub znalezienia innych, zgodnych z prawem metod unikania realizacji podlegającego opodatkowaniu dochodu. W rezultacie źródła dochodu do opodatkowania wysychają”.

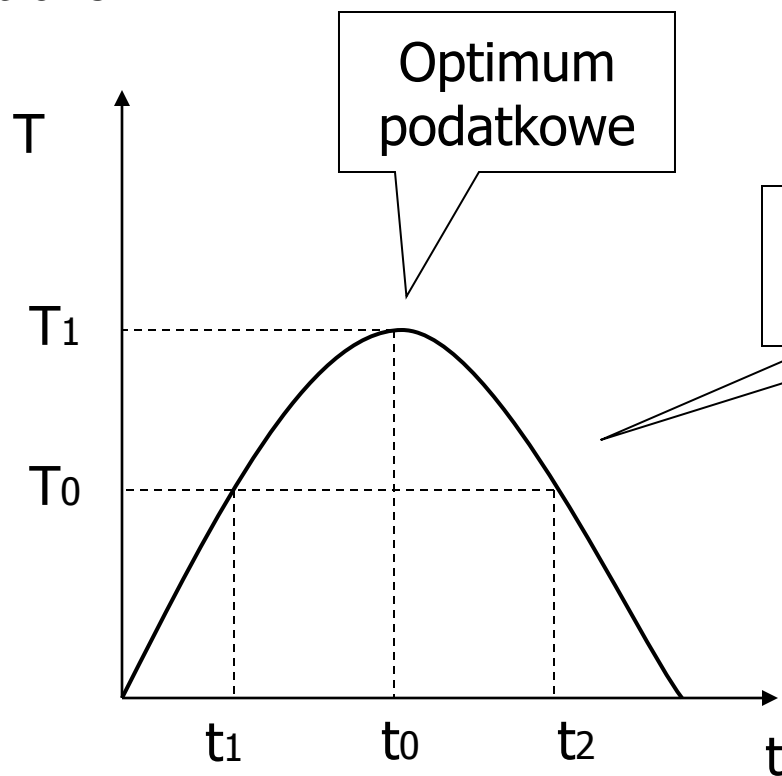
Andrew Mellon – sekretarz skarbu w rządzie W. Hardinga

Krzywa Laffera

Wpływy
podatkowe

Stopa
podatkowa

***Szara strefa* - problemy definicyjne**

Szara strefa – to **wszelkie działania gospodarcze, które przyczyniają się do oficjalnego (albo obserwowalnego) tworzenia (wzrostu) PKB, ale które pozostają bezpośrednio niezarejestrowane.** To takie działania gospodarcze, które pozostają niezmierzone lub nie są zgłaszane.

W literaturze istnieje kilkanaście określeń szarej strefy: (1) *shadow economy* – zaciemniona gospodarka (F. Schneider), (2) *informal economy* – nieformalna gospodarka (ILO), (3) *grey economy* – szara gospodarka (Alderslade), (4) *unofficial economy* – nieoficjalna gospodarka (Alexeev i Pyle), (5) *hidden economy* – ukryta gospodarka (Bhattachayya), (6) *black economy* – czarna gospodarka (Dallago), (7) *underground economy* – podziemna gospodarka (Bovi), (8) *parallel economy* – równoległa gospodarka (Del Boca), (9) *undeclared work* – praca niezgłoszona (UE), (10) *independent economy* – niezależna gospodarka (Bovi), (11) *dark economy* – ciemna gospodarka (Bovi), (12) *unregistered economy* – nieregistrowana gospodarka (Smith), (13) *non-observed economy* – niemonitorowana gospodarka (OECD), (14) *unprotected work* – niechroniona praca (ILO), (15) *invisible work* – niewidzialna praca (Leonard).

Gospodarka nieformalna

Gospodarka nieformalna obejmuje tzw. szarą strefę, czyli gospodarke legalną, ale niezarejestrowaną, oraz czarną strefę, to jest gospodarowanie ścigane przez prawo.

Gospodarka nieobserwowana obejmuje: działalność w szarej strefie, działalność nielegalną oraz działalność sektora nieformalnego lub działalność gospodarstw domowych na własny użytek.

Szara strefa obejmuje działania produkcyjne i usługowe, które są legalne pod względem spełniania norm i regulacji prawnych, ale ukrywane przed władzami publicznymi w celu uniknięcia płacenia podatków i składek na ubezpieczenie społeczne oraz stosowania takich wymogów prawa, jak płaca minimalna, maksymalny czas pracy, warunki bezpieczeństwa i higieny pracy, a także omijania procedur administracyjnych w formie wypełniania kwestionariuszy statystycznych i innych formularzy

Działalność nielegalna

Działalność nielegalna obejmuje produkcję wyrobów i usług, których sprzedaż, rozprowadzanie lub posiadanie jest zabronione przez prawo, oraz działalność, która jest zwykle legalna, lecz staje się nielegalna, gdy wykonuje ją osoba niemająca do tego prawa (np. praktyka medyczna bez licencji). Do działalności nielegalnej, którą GUS uwzględnia w rachunku dochodu narodowego, zaliczamy prostytutkę (działalność sutenerów), produkcję i handel narkotykami oraz przemyt (głównie papierosów).

Oprócz wytwarzanych wyrobów i usług do gospodarki nieformalnej zalicza się również nielegalne osiąganie dochodów w wyniku łapownictwa, kradzieży i wymuszeń. Są to tzw. transfery (przemieszczanie dochodów), których nie ujmuje się w rachunku PKB, bo nie tworzą nowej wartości.

Wpływ szarej strefy na gospodarkę

Zjawisko szarej strefy wywiera **negatywny wpływ na gospodarkę**:

- budżet państwa nie uzyskuje części należnych mu podatków,
- przedsiębiorcy muszą stawiać czoła nieuczciwej konkurencji,
- osoby pracujące „na czarno” nie są objęte systemem zabezpieczenia społecznego,
- do konsumentów mogą trafiać dobra i usługi niespełniające standardów określanych w przepisach.

Mimo bezdyskusyjnego negatywnego wpływu na gospodarkę, pewne aspekty szarej mają **pozytywne strony**. Dzięki popytowi na pracę osoby o niskich kwalifikacjach mają szansę na uzyskiwanie dochodów i odciążają w ten sposób wydatki państwa na pomoc społeczną.

Przyczyny występowania *szarej strefy*

Profesor Schneider wyróżnia cztery główne przyczyny występowania szarej strefy:

(1) unikanie płacenia podatków dochodowych, VAT oraz innych podatków i opłat,

(2) unikanie płacenia obowiązkowych składek na ubezpieczenia społeczne,

(3) unikanie przestrzegania standardów rynku pracy (np. minimalna płaca, standardy bhp),

(4) unikanie postępowania zgodnie z określonymi procedurami administracyjnymi.

Badania empiryczne wskazują, że najważniejszym powodem istnienia zapotrzebowania na produkty i usługi szarej strefy są **różnice cen usług w oficjalnej i nieoficjalnej gospodarce** (90% wskazań), a kolejnym **wysokość podatków i składek na ubezpieczenie społeczne** (73% wskazań).

Przyczyny rozwoju *szarej strefy*

- ✓ nadmierny fiskalizm (obciążenia podatkowe i związane z ubezpieczeniami społecznymi);
- ✓ nieelastyczne przepisy prawa pracy, uwarunkowania Kodeksu Pracy – wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy, zasady zatrudniania i zwalniania pracowników;
- ✓ zróżnicowane stawek podatkowych (VAT i podatek akcyzowy) dla podobnych grup asortymentowych;
- ✓ stosunkowo małe ryzyko wykrycia nieprawidłowości;
- ✓ nieprzejrzyste, niejednoznaczne przepisy dotyczące działalności gospodarczej;
- ✓ niska świadomość praw pracowniczych i brak wyobraźni co do przyszłej emerytury.

Zatrudnienie w szarej strefie

Profesor F. Schneider szacuje, że w 145 krajach w 2003 r., w szarej strefie pracowało **35,2% ogółu pracujących**. Ludność produkcyjna świata (15–64 lata) w 2003 r. liczyła 4 mld osób. Można więc oszacować, że w szarej strefie pracowało **ponad 1 mld zdolnej do pracy ludności świata**.

Najwyższy udział pracujących w szarej strefie występuje w Azji, Afryce i w Ameryce Środkowej i Południowej, np. w Nepalu – 73,3%, w Mali – 71%, Tanzanii – 67%, Indiach – 55,7%.

W krajach bardziej rozwiniętych gospodarczo udział nierejestrowanego zatrudnienia waha się od 7,8% w Wielkiej Brytanii do 20% w Danii.

W krajach Centralnej i Wschodniej Europy najwyższy udział zatrudnienia nierejestrowanego był w Macedonii (27,8%) i na Słowacji (22,3%), średni w Polsce (8,2%) i na Litwie (8,5%), najniższy na Ukrainie (4,9%).

Przyczyny podejmowania pracy w szarej strefie (w %)

Wyszczególnienie	1995	2004	2010
Brak możliwości znalezienia legalnej pracy	42	68	53
Niewystarczające dochody pracownicze	66	45	45
Zbyt wysokie podatki i narzuty na płace	26	13	15
Wyższe płace w trybie bezumownym	18	21	24
Wysokie składki ZUS	16	22	17

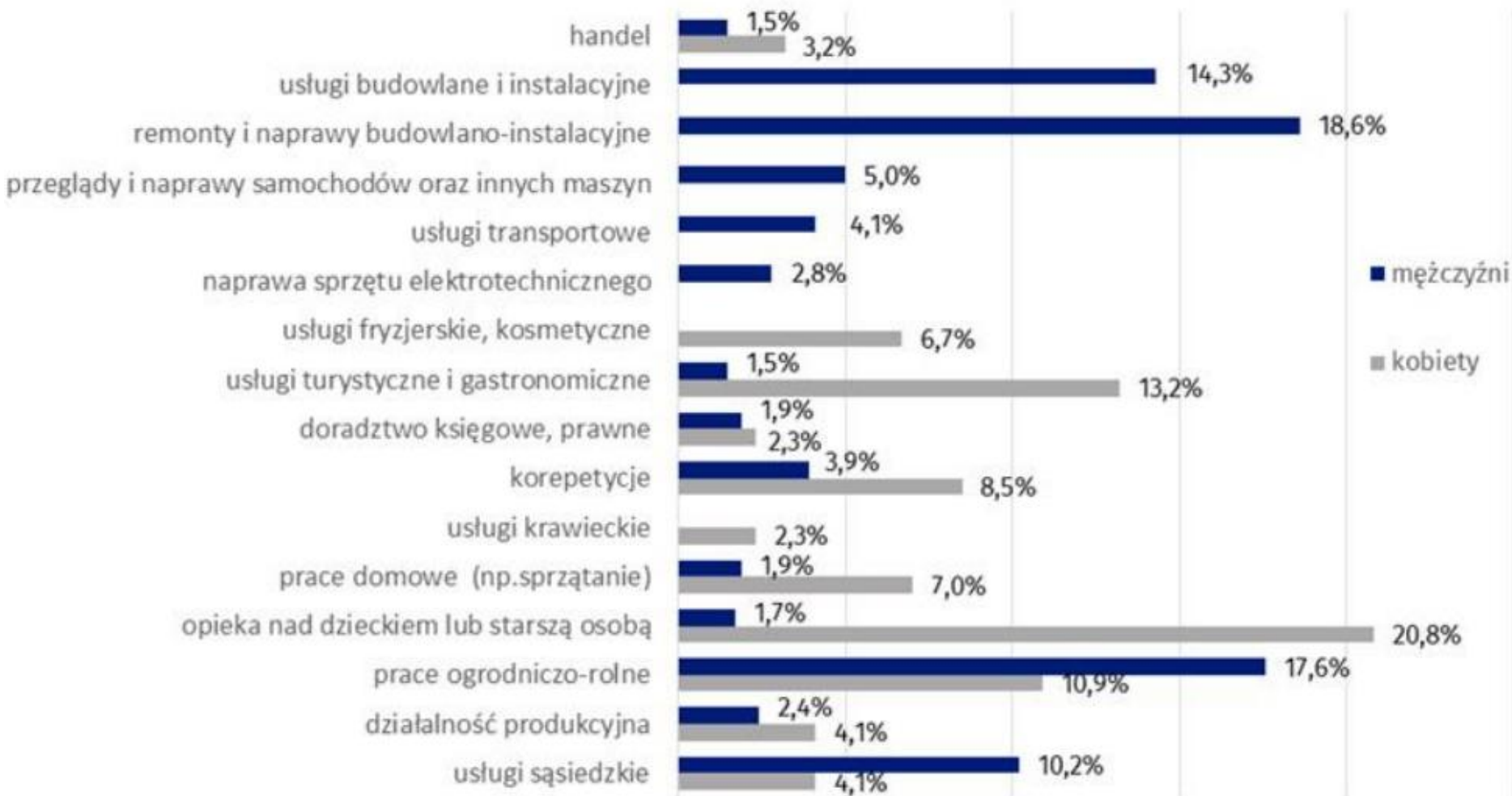
Źródło: Górka i Thier (2018).

Szacunki pracy nierejestrowanej na tle szacunków rozmiarów szarej strefy GUS

Rok	Pracujący w szarej strefie		Udział szarej strefy w PKB w proc.
	w tys. osób	jako procent pracujących ogółem	
1995	2 199	14,9	b.d.
1998	1 431	9,3	(2000 r.) 17,0
2004	1 317	9,6	14,5
2009	785	4,6	13,1
2010	732	4,6	12,6
2014	711	4,5	13,3

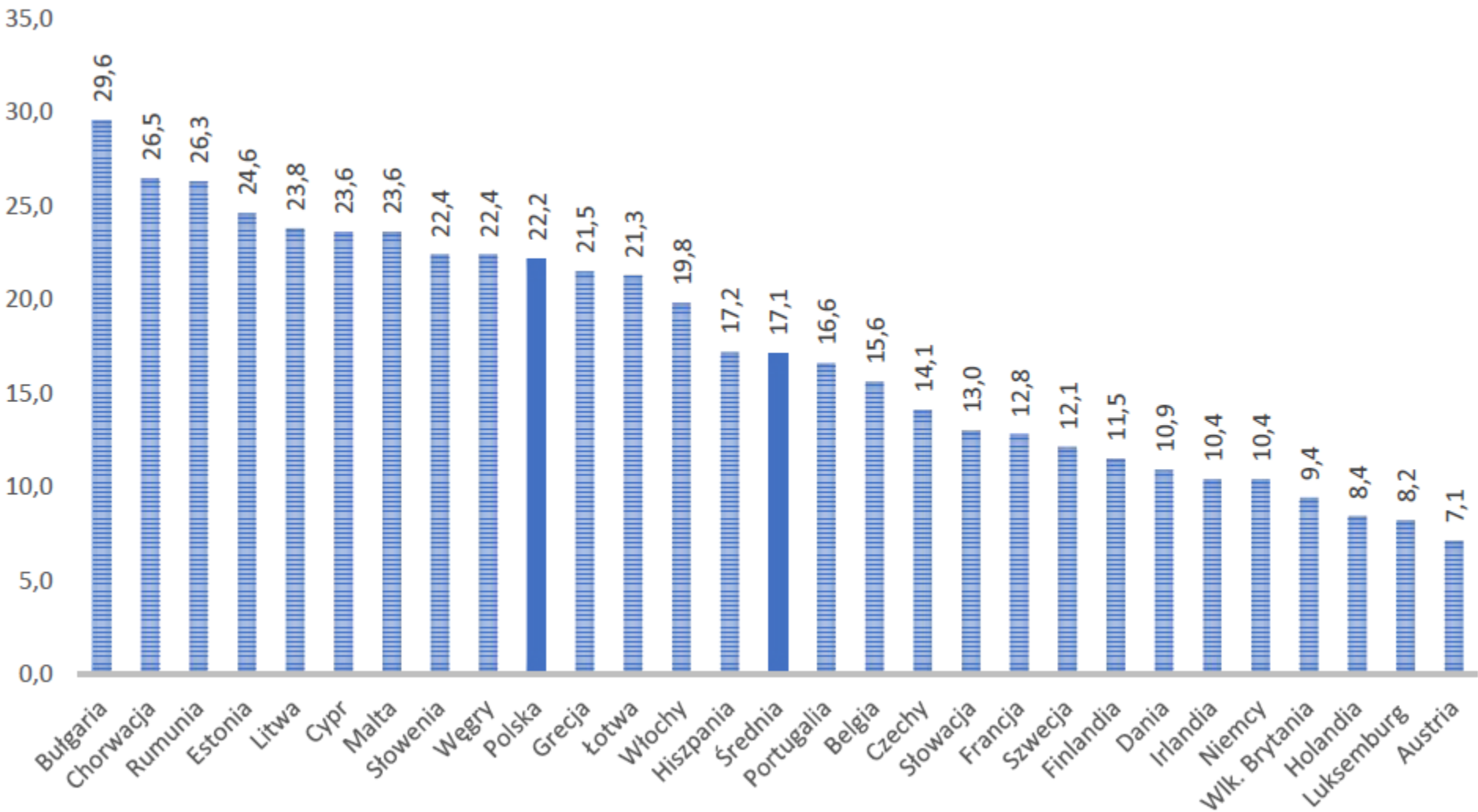
W 2017 r. pracę nierejestrowaną wykonywało **880 tys. osób**, tj. 5,4% ogólnej liczby pracujących

Struktura pracujących w „szarej strefie” według płci i rodzaju ostatnio wykonywanej pracy

Źródło: GUS, 2018.

Rozmiary szarej strefy w UE-28 w 2017 r. (w proc. oficjalnego PKB)

Szara strefa w Polsce

Zgodnie z badaniami GUS, wielkość szarej strefy w ostatnich latach wynosi między **11% a 14% PKB**.

Dane zewnętrznych ekspertów wskazują, iż poziom szarej strefy w Polsce może znacznie przekraczać rządowe szacunki i sięgać **26% PKB** Polski, czyli dwa razy więcej niż podaje GUS.

Prof. F. Schneider oszacował szarą strefę w Polsce na **25,4% PKB** (w 2010 r.), co stanowiło **90 mld euro**.

Wskaźnik	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Szara strefa (w % PKB)	..	12,8	12,6	14,0	14,5	13,3	13,5	13,6	13,2

Szacunki rozmiarów szarej strefy (w ujęciu GUS) w PKB w latach 2014–2018

	2014	2015	2016	2017	2018
PKB (mld PLN) (GUS do 2017, rok 2018 - szacunki IPAG)	1 719	1 799	1 859	1 982	2 100
Gospodarka nieobserwowana (mld PLN) (GUS do 2015, od 2016 szacunki IPAG)	229	243	253	262	271
Udział szarej strefy (GUS do 2013, od 2016 szacunki IPAG)	13,3%	13,5%	13,6%	13,2%	12,9%

Szacunki rozmiarów szarej gospodarki (w ujęciu IPAG) w polskiej gospodarce w latach 2014–2018 (mld PLN)

	2014	2015	2016	2017	2018
Gospodarka nieobserwowana (GUS) (1)	229	243	253	262	271
Doszacowania IPAG (2)	132	127	124	134	131
Szara strefa (ujęcie IPAG) (1+2)	361	370	377	396	402
PKB skorygowany o szarą strefę w ujęciu IPAG	1 851	1 926	1 983	2 116	2 231
Udział szarej strefy w skorygowanym PKB	19,5%	19,2%	19,0%	18,7%	18,0%

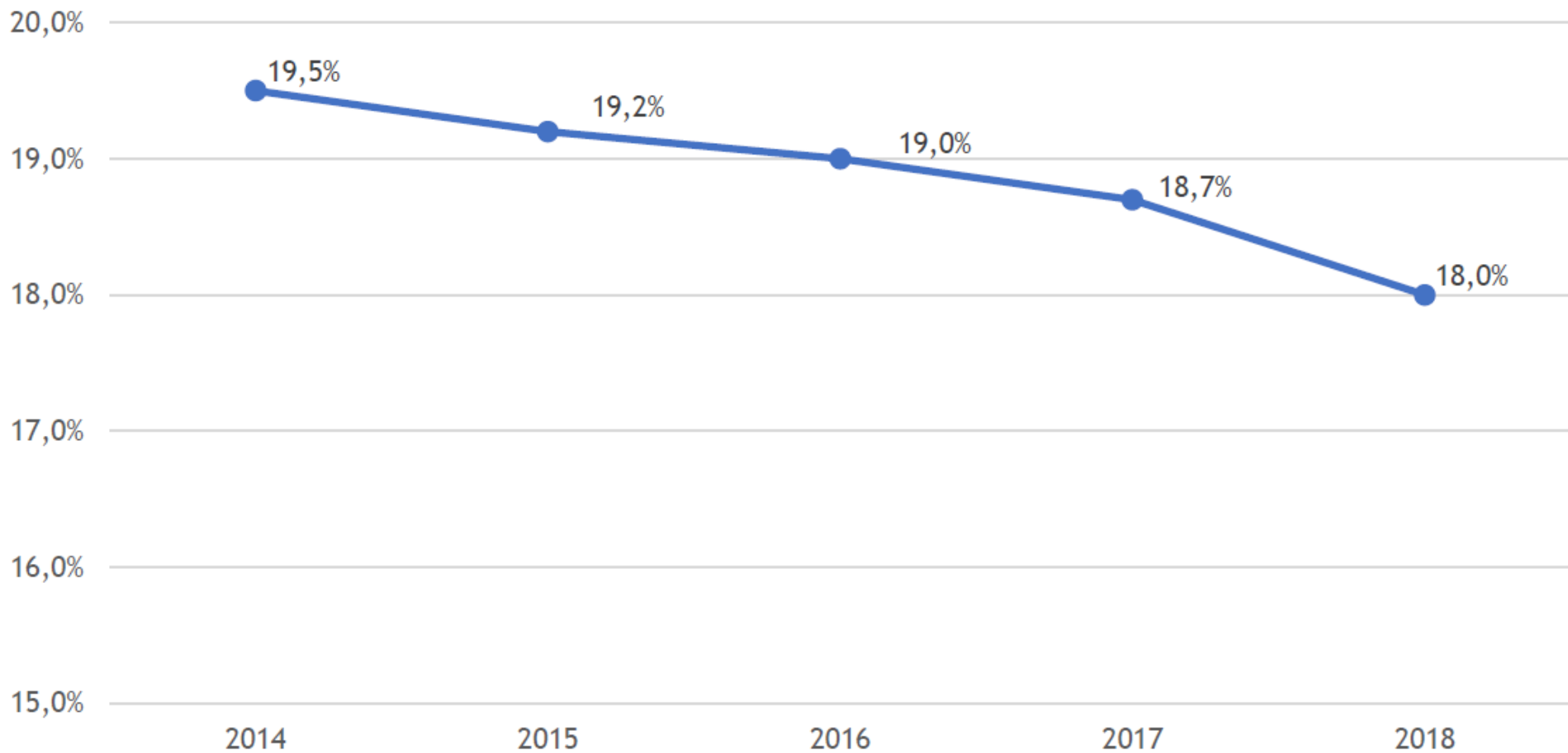
Działalności nieuwzględniane lub uwzględniane w niepełnym stopniu w oficjalnych szacunkach (1)

	Sekcja	Rodzaj aktywności
A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	<ul style="list-style-type: none"> • sezonowe prace w rolnictwie • nielegalna wycinka i sprzedaż drzew • sprzedaż runa leśnego • kłusownictwo
B	Górnictwo i wydobywanie	<ul style="list-style-type: none"> • dzikie kopalnie węgla • wydobywanie piasku i żwiru
C	Przetwórstwo przemysłowe	<ul style="list-style-type: none"> • produkcja alkoholu i wyrobów tytoniowych • produkcja odzieży
E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	<ul style="list-style-type: none"> • nielegalne gospodarowanie odpadami • obrót zużytym olejem silnikowym
F	Budownictwo	<ul style="list-style-type: none"> • nierejestrowane prace budowlane
G	Handel; naprawa pojazdów samochodowych	<ul style="list-style-type: none"> • nielegalny handel bronią • nieopodatkowany handel uliczny • nieopodatkowany handel elektroniczny • handel paliwami z różnych źródeł, w tym z przemytu • naprawy i serwis pojazdów • handel przygraniczny • usługi komisowe • oszukańcza sprzedaż w internecie
H	Transport i gospodarka magazynowa	<ul style="list-style-type: none"> • nielicencjonowany transport osobowy (tzw. przewóz osób) • zawyżanie opłat
I	Zakwaterowanie i gastronomia	<ul style="list-style-type: none"> • nierejestrowane usługi noclegowe i catering • napiwki
J	Informacja i komunikacja	<ul style="list-style-type: none"> • nierejestrowane usługi informatyczne • nielegalne kopiowanie i rozpowszechnianie treści objętych prawami autorskimi (piractwo komputerowe, odpłatne udostępnianie nielegalnych kopii filmów i muzyki, kserowanie książek)

Działalności nieuwzględniane lub uwzględniane w niepełnym stopniu w oficjalnych szacunkach (2)

	Sekcja	Rodzaj aktywności
K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	<ul style="list-style-type: none"> • lichwiarstwo • handel walutami
L	Obsługa rynku nieruchomości	<ul style="list-style-type: none"> • wynajem nieruchomości i pomieszczeń • dzierżawa gruntów
M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	<ul style="list-style-type: none"> • usługi prawnicze (porady prawne)
N	Administrowanie i działalność wspierająca	<ul style="list-style-type: none"> • usługi finansowe (np. odpłatne wypełnienie PIT-u) • usługi doradcze, pośrednictwo (np. przy sprzedaży auta, poza komisem)
P	Edukacja	<ul style="list-style-type: none"> • korepetycje • pisanie prac dyplomowych
Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	<ul style="list-style-type: none"> • znachorzy, kręgarze
R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	<ul style="list-style-type: none"> • nierejestrowany/nielegalny hazard, zakłady wzajemne przez internet • handel biletami (rynek wtórny)
S	Pozostała działalność usługowa	<ul style="list-style-type: none"> • nielegalne parkingi i nieuprawnione pobieranie opłat za parkowanie
T	Gosp. domowe zatrudniające pracowników, gosp. domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	<ul style="list-style-type: none"> • opieka nad dziećmi, osobami starszymi i niepełnosprawnymi • pomoc domowa • odpłatna pomoc sąsiedzka

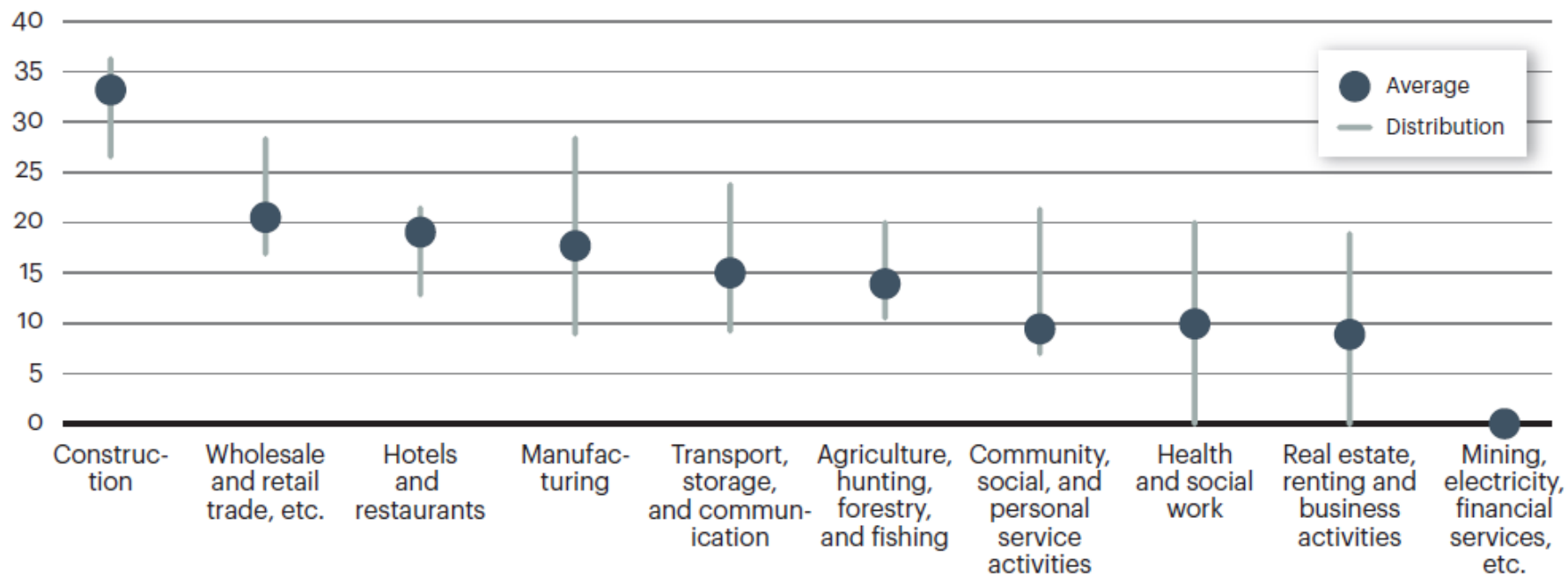
Udział szarej strefy (w ujęciu IPAG) w polskiej gospodarce w latach 2014–2018

Źródło: IPAG, 2018.

Udział szarej strefy w różnych branżach

(% of GDP)

Note: Examples are based on data for six focus countries: Germany, Spain, Italy, Poland, Romania, and Turkey.

Source: Dr. Friedrich Schneider, Johannes Kepler University of Linz, Austria; Organisation for Economic Co-operation and Development; Eurostat; A.T. Kearney analysis

Wybrane stawki podatku akcyzowego (od 1.01.2019)

lp	wyrób	jednostka	stawka (w zł)
1	węgiel i koks	GJ	1,28
2	benzyny silnikowe	1000 l	1540,00
3	benzyny lotnicze	1000 l	1822,00
4	paliwa typu benzyn do silników odrzutowych	1000 l	1822,00
5	nafta	1000 l	1822,00
6	paliwa do silników odrzutowych	1000 l	1446,00
7	oleje napędowe	1000 l	1171,00
8	biokomponenty stanowiące samoistne paliwa	1000 l	1171,00
9	oleje napędowe przeznaczone na cele opałowe	1000 l	232,00
10	oleje opałowe lekkie	1000 l	232,00
11	oleje opałowe ciężkie	1000 kg	64,00
12	oleje smarowe	1000 l	1180,00
13	paliwa gazowe przeznaczone do napędu silników spalinowych - skroplone	1000 kg	670,00

Wybrane stawki podatku akcyzowego (od 1.01.2019) cd.

lp	wyrób	jednostka	stawka (w zł)
22	alkohol etylowy	hl 100% vol.	5704,00
23	piwo	hl °Plato	7,79
24	wino	hl	158,00
25	napoje fermentowane	hl	158,00
26	cydr i perry o mocy \leq 5% obj.	hl	97,00
27	wyroby pośrednie	hl	318,00
28	papierosy	1000 szt + maks. ceny detal.	206,76+31,41%
29	tytoń do palenia	kg + maks. ceny detal.	141,29+31,41%
30	cygara i cygaretki	kg	393,00
31	samochody osobowe o pojemności silnika > 2000 cm ³	podstawa opodatkowania	18,6%
32	samochody osobowe pozostałe	podstawa opodatkowania	3,1%
33	susz tytoniowy	kg	229,32

Dochody budżetu państwa w Polsce, 2010-2017

Wskaźnik	Jednostka	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dochody budżetu państwa ogółem	w mln zł	250 303	277 557	287 595	279 151	283 543	289 137	314 684	350 499
dochody podatkowe ogółem	w mln zł	222 553	243 211	248 275	241 651	254 781	259 674	273 138	315 309
w tym:									
z podatku od towarów i usług (VAT)	w mln zł	107 880	120 832	120 001	113 412	124 262	123 121	126 584	156 801
z podatku akcyzowego	w mln zł	55 685	57 964	60 450	60 653	61 570	62 809	65 749	68 261
z podatku dochodowego od osób prawnych	w mln zł	21 770	24 862	25 146	23 075	23 266	25 813	26 381	29 811
z podatku dochodowego od osób fizycznych	w mln zł	35 593	38 075	39 809	41 291	43 022	45 040	48 232	52 668

Źródło: GUS, 2018.

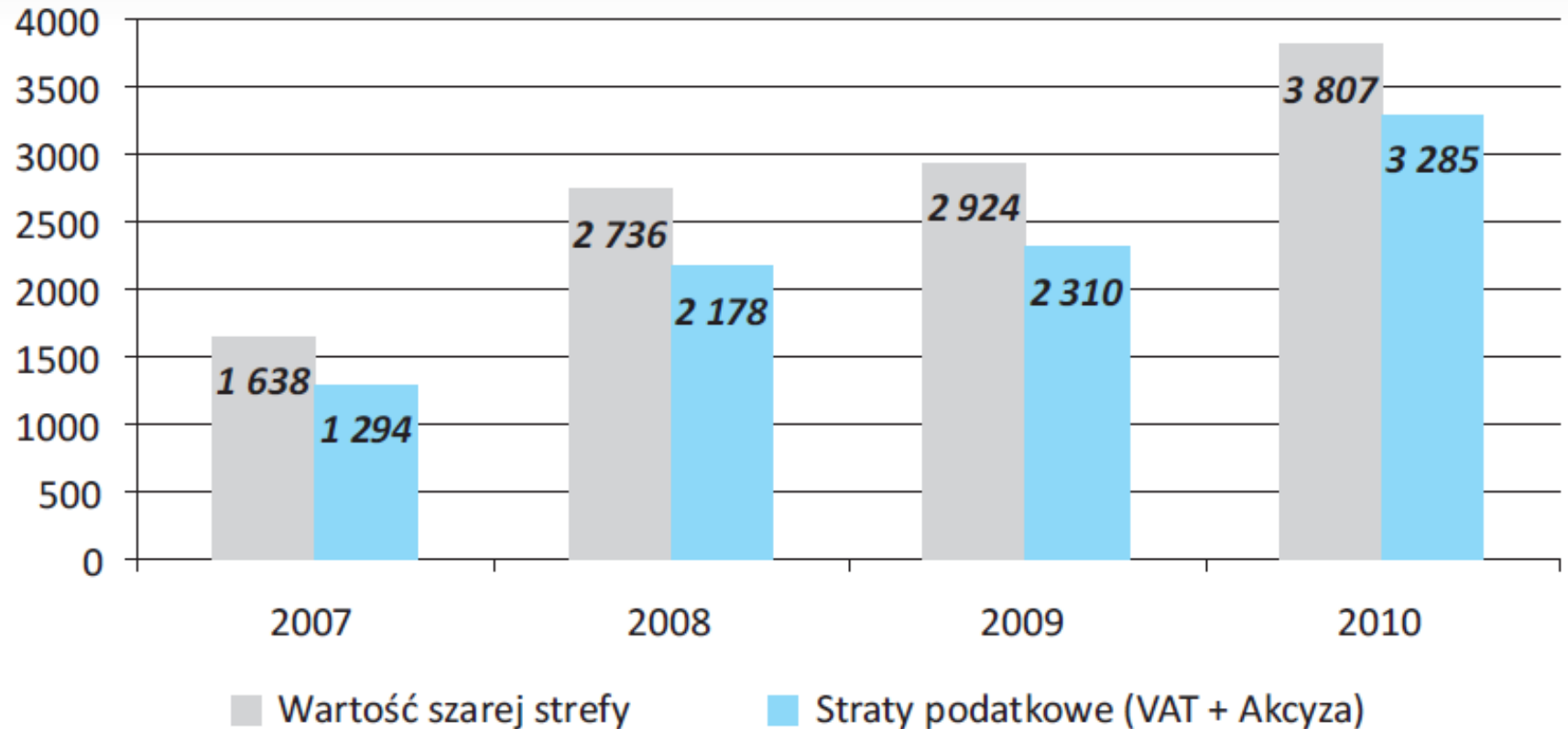
Szara strefa a legalna gospodarka – branża tytoniowa

Branża tytoniowa ma istotne znaczenie dla gospodarki kraju – dostarcza do budżetu państwa z tytułu **akcyzy i VAT ponad 8% rocznych przychodów budżetowych** (ok. 23 mld zł w 2013 r.).

Ogółem zatrudnienie w sektorze tytoniowym oraz w handlu wyrobami tytoniowymi w Polsce wynosi ponad 500 tysięcy osób, z czego bezpośrednio zatrudnienie w fabrykach znajduje 6 tysięcy pracowników, przy uprawie tytoniu 60 tysięcy osób w 14,5 tysiącach gospodarstw rolnych, a pośrednio ok. 500 tysięcy osób zatrudnionych jest w handlu hurtowym i detalicznym w ponad 120 tysiącach punktów sprzedaży.

Szara strefa uderza w legalny rynek wyrobów tytoniowych – powodując **kurczenie się legalnego rynku, który w ciągu ostatnich 6 lat spadł w przypadku papierosów o ponad 23 mld sztuk** (tj. o 1/3 – z prawie 70 mld w 2007 r. do 46,7 mld w 2013 r.). Największy spadek odnotowujemy w segmencie tańszych papierosów, które stanowią ok. 60% rynku (segment średni - 30%, drogi - ponad 10%).

Wartość szarej strefy wyrobów tytoniowych oraz utraconych wpływów podatkowych budżetu państwa (w mln zł)

Źródło: Pracodawcy RP, 2011. *Szara strefa w sektorze wyrobów akcyzowych.*

Wielkość legalnego rynku papierosów w Polsce i wpływy budżetowe z akcyzy

Rok	Legalna sprzedaż papierosów (mld sztuk)	Zmiana % (rok do roku)	Wpływy budżetowe z akcyzy tytoniowej (mld zł)	Zmiana % (rok do roku)
2010	57,3		17,4	
2011	55,6	-3,1%	18,3	+4,7%
2012	52,2	-6,1%	18,6	+1,7%
2013	46,6	-10,6%	18,2	-2,0%
2014	41,9	-9,9%	17,8	-2,2%
2015	41,0	-2,2%	17,8	-0,1%
2016	41,3	+ 0,6%	18,5*	+3,9

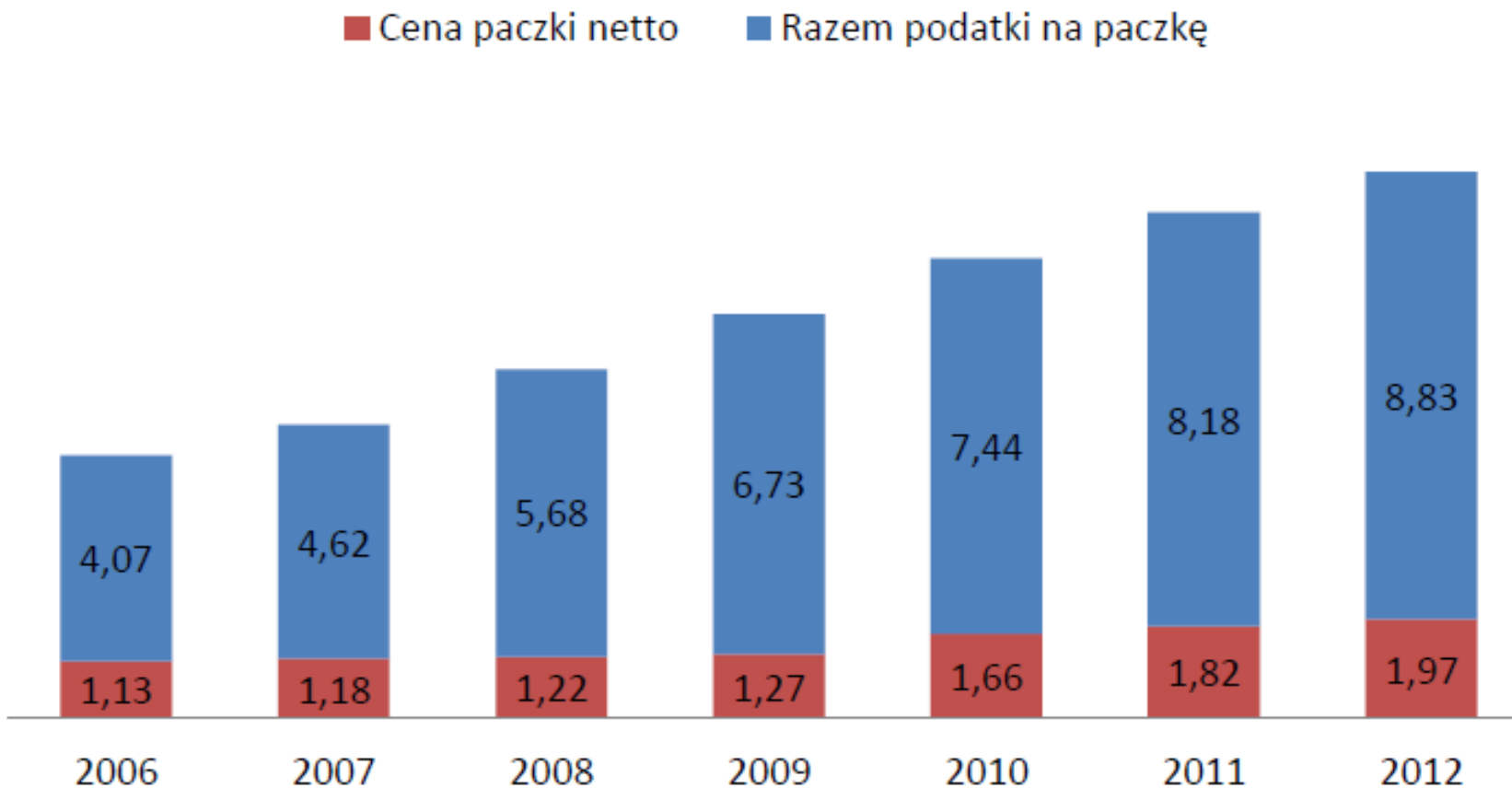
W sumie **22-24%** wszystkich wyrobów tytoniowych konsumowanych w Polsce jest nielegalna. Jest to łącznie 12-13 mld sztuk papierosów gotowych oraz wykonanych samodzielnie z tytoniu. Szacowane, roczne straty budżetowe wynikające z istnienia szarej strefy wyrobów tytoniowych wynoszą **6-7 miliardów złotych** (akcyza i VAT).

Wolumen i wartość rynku papierosów

Polski rynek papierosów	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ilość sprzedanych papierosów (mld sztuk)	72,4	69,9	63,1	61,1	57,3	55,6
Cena paczki	5,2	5,8	6,9	8,0	9,1	10,0
Spadek sprzedaży do roku poprzedniego	- 2,03%	- 3,45%	- 9,73%	- 3,17%	- 6,22%	- 2,97%

Pozycja	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ilość sprzedanych papierosów (mld sztuk)	72,4	69,9	63,1	61,1	57,3	55,6
Wartość całkowita rynku	18,82	20,27	21,77	24,44	26,07	27,80
Wartość obciążeń podatkowych	14,64	17,12	17,37	20,46	22,15	23,35
Wartość nominalna rynku netto (mld złotych)	4,19	3,15	4,40	3,98	3,92	4,45
Zmiana nominalnej wartości rynku netto	-	- 24,72%	39,62%	-9,49%	-1,52%	13,57%

Struktura ceny paczki papierosów (w zł)

Stopień obłożenia papierosów podatkami

	Przykład papierosów tańszych	Przykład papierosów ze średniej półki	Przykład papierosów drogich
Cena zł / paczkę 20 sztuk	13.30	14.50	15.50
Razem akcyza zł / paczkę	8.31	8.69	9.00
VAT zł / paczkę	2.49	2.71	2.90
Razem podatki zł / paczkę	10.80	11.40	11.90
udział akcyzy w cenie	62%	57%	54%
udział podatków w cenie	81%	79%	77%

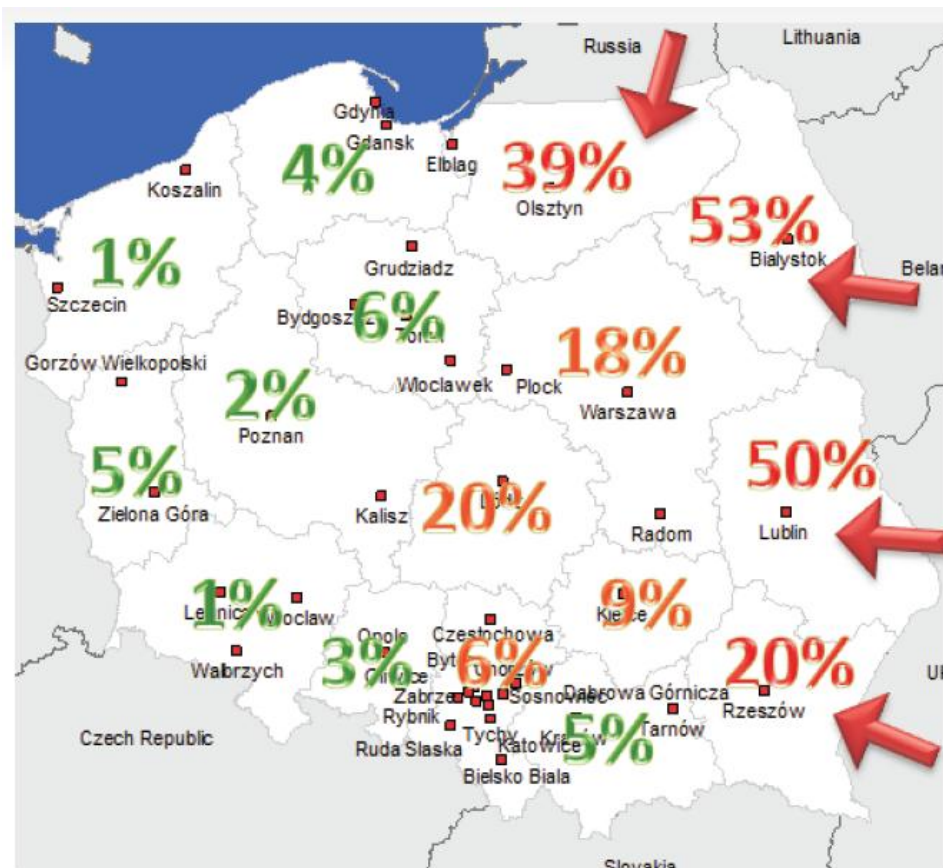
Do ceny 13,60 zł za paczkę (20 sztuk papierosów) akcyza jest stała i wynosi 8,41 zł / paczkę. Wynika to z faktu że do tej ceny działa minimalna stawka akcyzy policzona poprzez zastosowanie stawek: kwotowej i procentowej do ceny 679,87 zł / 1000 sztuk (jest to średnia ważona cena detaliczna z okresu styczeń – październik 2016). Jeśli jednak cena jest wyższa to dodatkowo do budżetu, w formie akcyzy, trafia 31,41% każdej nadwyżki ponad 13,60 zł.

Średnia cena paczki 20 papierosów w 2013 r. (w euro)

Cena paczki tanich papierosów na Białorusi 0,2 euro.

Skala szarej strefy w branży tytoniowej (udział w spożyciu w %)

Zgodnie z danymi Służby Celnej, w ostatnich latach liczba wykrytych nielegalnych (bez polskich znaków akcyzy) papierosów waha się od ok. 500 mln sztuk (w 2005 r.) do ok. 800 mln (w 2008 r.). W 2010 r. Służba Celna wykryła 563 mln sztuk, a łącznie organy ścigania ok. 744 mln. Wartości te stanowią tylko **8% wielkości podaży papierosów w szarej strefie.**

Kary za nielegalną produkcję papierosów

Polska: 2009 rok, nielegalna fabryka papierosów w Kuźnicy Piaskowej; wyroki: **od kilku miesięcy pozbawienia wolności w zawieszeniu do 3,5 roku pozbawienia wolności**, 100 tys. zł grzywny i obowiązek częściowego naprawienia szkody (w kwocie 100 tys. zł).

Polska: 2009 rok; nielegalna fabryka w Koźuchowie i Dobięgniewie; wyroki: **od 2 lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata do 2 lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na 5 lat**, grzywny w kwotach po 50 tys. zł, obowiązek częściowego naprawienia szkody (w kwotach po 8 tys. zł).

Czechy: 2009 rok; nielegalna fabryka w czeskiej miejscowości Cheb; wyroki: **po 7,5 roku pozbawienia wolności**, około 80 tys. euro grzywny.

Czechy: 2009 rok; nielegalna fabryka w czeskiej miejscowości Chvalovice; **po 6 lat pozbawienia wolności**.

Skala szarej strefy na rynku alkoholu

W latach 2002-2005 wielkość szarej strefy szacowano na **20% do 45%** całkowitej sprzedaży.

W 2008 r. jej wielkość szacowana była na **5-7%**. Zgodnie z danymi z 2009 r. co najmniej 10,5 mln litrów 100-proc. alkoholu zostało uzyskane przez przestępców **ze spirytusu skażonego**.

Okolo 1 mln litrów 100-proc. alkoholu pochodziło z przemytu, a ok. 1,5 mln litrów 100-proc. alkoholu **wyprodukowano w systemie gospodarskim**.

W 2010 r. skalę alkoholowej szarej strefy można było oszacować na **9-10%** całego rynku mocnych alkoholi, czyli okolo 12,7 – 13,7 mln litrów alkoholu .

Nielegalny rynek mocnych alkoholi

Nielegalny rynek mocnych alkoholi kształtuje się na poziomie **24 mln litrów 100% alkoholu**.

Ilość alkoholu skażonego, który trafia do konsumentów jako alkohol konsumpcyjny to **18 mln litrów 100% alkoholu rocznie**, przemyt alkoholu to co najmniej 3 mln litrów, bimbrownictwo odpowiada za przynajmniej 3 mln litrów nielegalnego spirytusu wprowadzonego na rynek.

Minimalnie czarny rynek mocnych alkoholi to 14 mln, a maksymalnie 33 mln litrów 100% alkoholu

Alkohole z nieznanego źródła mogą zawierać silnie trujący metanol oraz glikol (popularny skażalnik), inne skażalniki oraz związki powstałe w wyniku ich strącania. **Każdego roku umiera ponad 100 osób** z tytułu zatrucia metanolem i glikolem, a liczba ta odnosi się jedynie do osób hospitalizowanych.

Przyczyny występowania szarej strefy na rynku wyrobów spirytusowych

Wyroby spirytusowe, cechują się wysokim (do 70%) udziałem podatków w cenie detalicznej wyrobu.

Akcyza w Polsce wynosi 4960 zł za hektolitr, zaś wśród krajów sąsiadujących wyższe stawki mają m.in. Litwa (5257 zł) i Niemcy (5355 zł). Nieco niższa akcyza jest w Czechach i na Słowacji.

Na Białorusi i Ukrainie jest ona 2-3 razy niższa niż w Polsce i wynosi odpowiednio 1602 zł i 1428 zł za hektolitr. Powoduje to szczególnie wysoką opłacalność przemytu wyrobów spirytusowych z tych krajów.

Źródło: Pracodawcy RP, 2011, *Szara strefa w sektorze wyrobów akcyzowych*.

W 2017 r. akcyza na alkohol etylowy wynosiła 5.704,00 zł/1 hl [MF].

Szara strefa na rynku alkoholu a straty budżetu państwa

Cały rynek napojów spirytusowych ma wartość ok. **13,6 mld zł**, co oznacza, iż poza oficjalną gospodarką sprzedaje się wyroby alkoholowe warte nawet **2 mld zł**.

Wg danych Ministerstwa Finansów straty budżetu państwa z tytułu szarej strefy można szacować na około **1-1,5 mld zł** rocznie.

Przestępstwa w obrocie paliwami

- odbarwianie oleju napędowego przeznaczonego do celów grzewczych, a następnie wprowadzanie go do obrotu jako olej napędowy, z pominięciem należności podatkowych;
- odbarwianie oleju opałowego i mieszanie materiałów pędnych z innymi produktami chemicznymi, a następnie wprowadzanie ich do obrotu jako pełnowartościowych paliw;
- wprowadzanie do obrotu gospodarczego pełnowartościowych, lecz nieopodatkowanych paliw silnikowych, nabywanych w rafineriach państw członkowskich Unii Europejskiej, na podstawie sfałszowanych dokumentów, przy zastosowaniu procedury zawieszanej akcyzy;
- wprowadzanie do obrotu handlowego paliw będących w rzeczywistości innymi produktami petrochemicznymi, przeklasyfikowanych na oleje napędowe i benzyny przy wykorzystaniu tzw. firm słupów (firm tworzonych w celu wykonania określonej transakcji, po której kończą działalność, lub osób fizycznych, najczęściej o niskim statusie majątkowym, wykorzystywanych w łańcuchu transakcji w celu ukrycia faktycznych sprawców);
- nielegalny obrót gazem grzewczym, dystrybuowanym jako gaz do celów napędowych (LPG);
- przemyt do Polski gazu do celów napędowych (LPG).

Szara strefa w branży paliwowej

Eksperti branżowi Polskiej Izby Paliw Płynnych, w oparciu o wyniki kontroli stacji, jakie przeprowadziła Inspekcja Handlowa i badania próbek paliw przeprowadzonych w Centralnym Laboratorium Naftowym, szacują szarą strefę w obrocie detalicznym w ramach rynku paliw na ok. **2-3 mld zł** w skali roku. Potencjalne straty Skarbu Państwa z tego tytułu (VAT i akcyza) wynoszą ok. **1,4 mld zł**.

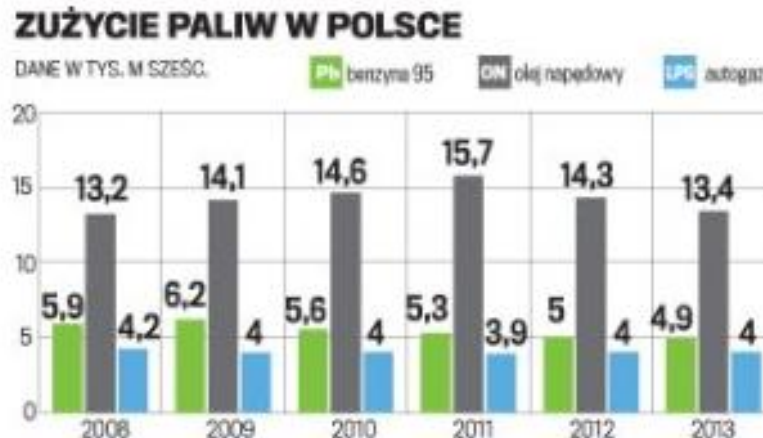

Wyłudzenia na rynku oleju napędowego

Strefa wyłudzeń na rynku oleju napędowego w 2012 roku wyniosła przynajmniej **12,6% szacowanego zużycia oleju napędowego** w Polsce (czyli ponad 2 mln m³ ON) [w 2013 r. **15%**].

Głównym mechanizmem stosowanym przez przestępców jest wyłudzenie VAT z wykorzystaniem schematu znikającego podmiotu. Szacowane uszczuplenia dochodów państwa w zakresie podatku VAT, akcyzy oraz opłaty paliwowej z tytułu wyłudzeń na rynku oleju napędowego w 2012 wyniosły około 4 miliardów PLN.

Łączne straty budżetu z tytułu działalności przestępczości gospodarczej w obrocie paliwami w 2012 roku oszacowano na ponad **5 mld PLN** (w 2013 r. **6 mld PLN**).

Źródło: BCC, 2014.

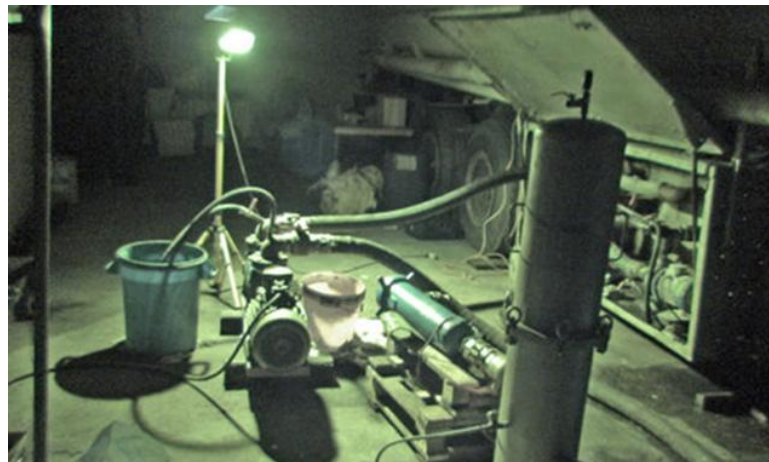
2016 r.:
5,4 mln m³
17,2 mln m³
4,6 mln m³

Przyczyny rozwoju szarej strefy w obrocie paliwami

Szczególnie narażony na działania grup przestępczych jest rynek obrotu olejem opałowym oraz innymi produktami ropopochodnymi o niższych parametrach technicznych, sprzedawanymi jako pełnowartościowy olej napędowy.

Jest to przede wszystkim związane z **niższym niż w przypadku oleju do napędu pojazdów opodatkowaniem oleju przeznaczzonego na cele opałowe** oraz ich podobnymi właściwościami fizykochemicznymi, przy jednoczesnej możliwości zamiennego używania i mieszania.

Źródło: MSWiA, 2012.

Odbarwianie
oleju opałowego

W 2017 r. akcyza na olej napędowy: **1.171,00 zł/1.000 l [MF]**.

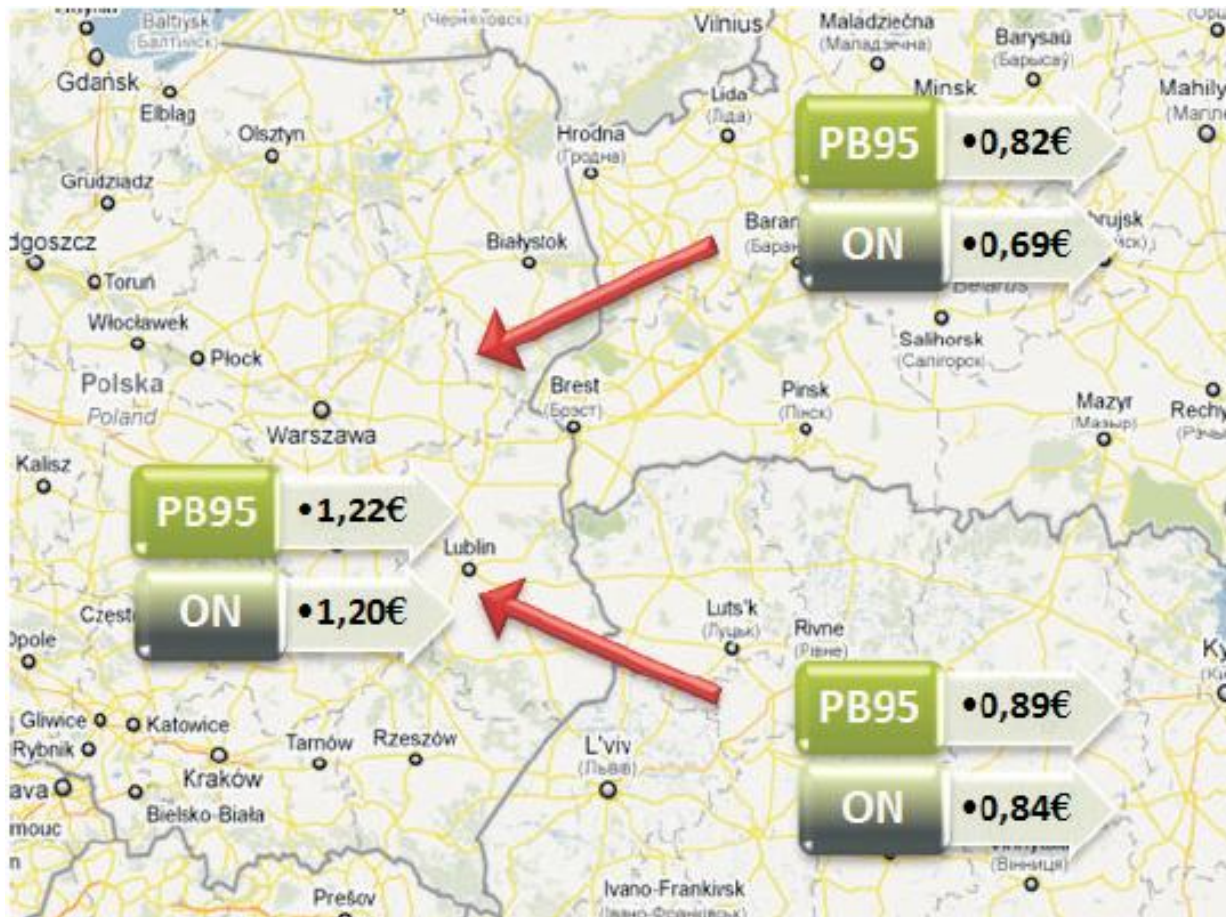
Wartość akcyzy od paliw silnikowych (w mln zł)

	2007	2008	2009	2010	Zmiana
Paliwa	21 257	21 950	22 530	22 675	1 418

Szara strefa w obrocie paliwami funkcjonuje w oparciu o dwa istotne procesy. Pierwszy związany jest z próbami **wykorzystania różnic w poziomie opodatkowania różnego rodzaju paliw**, jak np.:

- ✓ wykorzystywanie niżej opodatkowanych bądź zwolnionych z podatku akcyzowego olejów: opałowego i żeglugowego do napędu pojazdów silnikowych;
- ✓ nielegalną produkcję paliw poprzez mieszanie komponentów służących także do wyrobu innych produktów chemicznych,
- ✓ dodawanie do paliw pełnowartościowych innych dodatków w celu zwiększenia objętości;
- ✓ stosowanie do napędu różnego rodzaju biopaliw - olejów roślinnych, estrów wyższych kwasów tłuszczowych itp. bez uiszczenia należnego podatku akcyzowego.

Średnie ceny paliw na Białorusi, Ukrainie i w Polsce w lutym 2011 r.

Źródło: Pracodawcy RP, 2011. Szara strefa w sektorze wyrobów akcyzowych.

Wyłudzenia VAT

W 2016 roku organy kontroli skarbowej przeprowadziły 3750 (3756) kontroli, w których wykryto nieprawidłowości w podatku od towarów i usług, z tego w 3182 (3186) kontrolach wydano decyzje, z których 527 (524) zakończyło się złożeniem korekt deklaracji VAT przez kontrolowanych, a w 41 (54) przypadkach zakończono wynikami kontroli.

W wyniku przeprowadzonych postępowań kontrolnych stwierdzono uszczuplenia podatkowe w podatku VAT w łącznej kwocie 20 069,7 (16 773,2) mln zł, w tym ustalenia określone w decyzjach wymiarowych w wysokości 19 741,0 (16 673,1) mln zł i ustalenia objęte korektami – 328,7 (100,1) mln zł.

Przeprowadzono również 248 (98) postępowań kontrolnych, w wyniku których zatrzymano nienależne zwroty podatku od towarów i usług w łącznej kwocie 1 028 (168) mln zł.

W toku kontroli ujawniono blisko 421 (361) tys. fikcyjnych faktur o łącznej wartości brutto 103,8 (81,9) mld zł.

W ramach przeprowadzonych kontroli skarbowych 685 (740) dotyczyło podmiotów dokonujących obrotu paliwami płynnymi. W wyniku tych kontroli łączne ustalenia, dla których wydano decyzje lub złożono korekty deklaracji w podatku VAT, wyniosły 7 090,0 (5854,4) mln zł zaległości oraz 1 213,7 (1 003,6) mln zł odsetek, a także 134,7 (443,1) mln zł ustaleń w zakresie podatku akcyzowego oraz 36,7 (173,7) mln zł odsetek.

Kary za przestępstwa z kodeksu karnego skarbowego

Ministerstwo Sprawiedliwości

W 2016 roku w sądach rejonowych według rodzajów przestępstw z kodeksu karnego skarbowego łącznie osądzono 13 800 osób, z czego 9942 skazano. Kary pozbawienia wolności orzeczono w przypadku 560 osób (w tym w zawieszeniu 456 przypadków). Uniewinniono 847 osób, 6 osób było tymczasowo aresztowanych.

Służba Więzienna

Według stanu na 31 grudnia 2016 roku wykonywano 150 orzeczeń za przestępstwa określone w kodeksie karnym skarbowym, z czego 135 prawomocnych i 15 tymczasowych aresztowań.

